

Słownik najważniejszych pojęć

Wymienione pojęcia, używane są przez pedagogów i terapeutów, pojawiają się również w opiniach wydawanych przez Poradnie. Znajomość ich pozwoli łatwiej zrozumieć, w czym tkwi problem dziecka, mającego trudności w nauce czytania i pisania.

A:

ANALIZA I SYNTEZA – ogół czynności dokonywania rozkładu całości na poszczególne elementy składowe oraz scalania tych elementów w całość.

ANALIZA GŁOSKOWA – umiejętność rozkładania słów na głoski.

ANALIZA SYLABOWA – umiejętność rozkładania słów na sylaby.

ANALIZATORY są neurofizjologiczną podstawą odbioru i przetwarzania bodźców w spostrzeżenia. Dotarcie do tych ośrodków powoduje powstanie wrażeń i spostrzeżeń, a więc umożliwia percepcję otaczającego świata. Trzy analizatory biorą udział w czytaniu i pisaniu: wzrokowy, słuchowy i kinestetyczno-ruchowy.

ANALIZATOR WZROKOWY – odpowiada za percepcję informacji wizualnej. Nieprawidłowe jego funkcjonowanie objawia się trudnościami w odróżnianiu podobnych kształtów, na przykład klocków, liter (l–t, m–n itp.), symboli (np. E i 3, nut); w dokonywaniu analizy wzrokowej obrazka, wyróżnianiu z niego szczegółów, wskazaniu brakujących elementów, analizie struktury literowej wyrazu; utrudnione jest spostrzeganie i rozpoznawanie wyrazów, tekstów, schematów, obrazów, map, kształtów rzadziej używanych liter (H, F, Ł), pisowni ortograficznej wyrazów.

ANALIZATOR SŁUCHOWY – służy do odbioru bodźców słuchowych, w tym dźwięków mowy, ich spostrzegania, zapamiętywania. Nieprawidłowe funkcjonowanie analizatora powoduje zaburzenia funkcji słuchowych, związanych z odbiorem dźwięków mowy: funkcji słuchowo-językowych. Objawia się to problemami z odróżnianiem podobnych głosek (różniących się na przykład tylko dźwięcznością: z–s, k–g, d–t), trudnościami z wydzieleniem głosek ze słów, syntezowaniu ich w słowa, zapisywaniu zmiękczeń, różnicowaniu głosek: i–j – co jest przyczyną błędów w pisowni ortograficznej. Słaba pamięć słuchowa objawia się trudnością w zapamiętywaniu nazw, cyfr, wyrazów, a także krótkich wierszyków i piosenek.

D:

DEFICYTY ROZWOJOWE – inaczej dysfunkcje, parcjalne lub fragmentaryczne zaburzenia rozwoju psychomotorycznego – opóźnienie rozwoju psychomotorycznego, wolniejsze tempo rozwoju określonych funkcji. Parcjalne zaburzenia rozwoju psychomotorycznego obejmują większy obszar czynności, na przykład motoryki, rozwoju mowy. Fragmentaryczne zaburzenia rozwoju psychomotorycznego obejmują mniejszy obszar czynności, na przykład tylko motoryki rąk lub tylko mowy czynnej.

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ – w przeciwieństwie do obniżenia wymagań, to zastosowanie takich kryteriów egzekwowania wiedzy i umiejętności, które uwzględniają możliwości i ograniczenia, a więc dysfunkcje oraz mocne strony rozwoju i funkcjonowania dziecka. W praktyce sprowadza się to do obniżenia wymagań w pewnych zakresach, na przykład ortografii, w innych zaś zakresach wymagania powinny być zwiększone.

DYSFUNKCJE – por. deficyty rozwojowe.

DYSLEKSJA ROZWOJOWA – specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu u dzieci.

DYSLEKSJA – specyficzne trudności tylko w czytaniu (wąskie ujęcie).

DYSORTOGRAFIA – specyficzne trudności w opanowaniu poprawnej pisowni. Dotyczy zarówno błędów ortograficznych, jak i błędów specyficznych, takich jak mylenie liter, opuszczanie, dodawanie i przestawianie liter i sylab, pisanie liter i cyfr zwierciadlanie. Dysortografia należy do zespołu zaburzeń określanego jako „dysleksja rozwojowa”.

DYSGRAFIA – trudności w opanowaniu poprawnej formy graficznej pisma. Wyraża się w formie zniekształceń strony graficznej pisma, takich jak niedokładności w odtwarzaniu liter, złe proporcje liter w wyrazie, brak połączeń liter, brak

należytego odstępu między literami i wyrazami, brak równomiernego i jednolitego położenia pisma, niepoprawne zagęszczenie liter.

F:

FRAGMENTARYCZNE ZABURZENIA – zob. deficyty rozwojowe.

FUNKCJE POZNAWCZE – zespół procesów, dzięki którym odbieramy informacje z otoczenia oraz stosunki między nimi, a więc odzwierciedlamy w naszej psychice to, co nas otacza. W czytaniu i pisaniu biorą udział takie procesy poznawcze jak: uwaga, pamięć, wrażenia i spostrzeżenia wzrokowe, słuchowo-językowe, dotykowe, kinestetyczne, orientacja w schemacie ciała i kierunkach w przestrzeni. W komunikowaniu się z pomocą pisma dodatkowo zaangażowane jest też myślenie, dzięki czemu rozumiemy czytany tekst i pisząc, tworzymy nowe teksty.

I:

INTELIGENCJA OGÓLNA, WERBALNA (SŁOWNNA) I NIEWERBALNA (BEZSŁOWNNA) – trzy obszary funkcjonowania intelektualnego, które możemy mierzyć za pomocą badania skalą inteligencji D. Wechslera. Wyniki są sformułowane w postaci ilorazów inteligencji. Można ustalić, jaki jest poziom inteligencji badanej osoby: przeciętny, poniżej lub powyżej przeciętnej, wysoki itp.

INTEGRACJA PERCEPCYJNO-MOTORYCZNA – czynność czytania i pisania realizowana jest dzięki prawidłowemu współdziałaniu (integracji) funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych i ruchowych (percepcyjno-motorycznych).

K:

KOORDYNACJA WZROKOWO-RUCHOWA – współdziałanie funkcji wzrokowych i ruchowych – współpraca „oka i ręki”.

L:

LATERALIZACJA JEDNORODNA – dominacja czynności ruchowych jednej ze stron ciała – u większości ludzi prawej ręki, oka, nogi. Ten model lateralizacji czynności ruchowych uznawany jest za prawidłowy i wzorcowy. Za nieprawidłowy model przyjmuje się nieustaloną lateralizację, jeśli występuje ona po 6–7 roku życia.

LATERALIZACJA LEWOSTRONNA – dominacja lewej strony ciała: lewej ręki, oka, nogi.

LATERALIZACJA PRAWOSTRONNA – dominacja prawej strony ciała: prawej ręki, oka, nogi.

LATERALIZACJA NIEUSTALONA – brak dominacji określonej strony ciała, wyraża się jako oburęczność, obuocność itp.

LATERALIZACJA SKRZYŻOWANA – ustalona dominacja narządów ruchu i wzroku, jednakże nie po tej samej stronie (np. dominacja prawego oka, lewej ręki i lewej nogi oraz inne warianty), co wskazuje na brak całkowitej dominacji jednej z półkul mózgowych dla czynności ruchowych po przeciwnej stronie osi ciała.

M:

MOTORYKA DUŻA – sprawność ruchowa całego ciała.

MOTORYKA MOWY (poprawność artykulacji) – sprawność ruchowa narządów mowy, która decyduje nie tylko o poprawności wymowy.

MOTORYKA MAŁA (motoryka rąk) – sprawność ruchowa rąk w zakresie szybkości ruchów, ich precyzji.

N:

NAUCZYCIEL TERAPEUTA – specjalista w prowadzeniu terapii pedagogicznej (w formie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych) uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się.

O:

OCENA JAKOŚCIOWA POZIOMU ORTOGRAFICZNEGO PISMA – ocena opisowa, czyli wskazanie przez nauczyciela popełnionych błędów (jakie kategorie błędów wystąpiły i w jakiej ilości).

P:

PAMIĘĆ MIMOWOLNA (mechaniczna) – zdolność do przyswajania wiedzy w sposób mimowolny, nieuświadomiony.

PAMIĘĆ WZROKOWA – zdolność do utrwalania i przypominania informacji wizualnej (zapamiętywania spostrzeżeń wzrokowych) i dzięki temu przyswajania wiedzy.

PAMIĘĆ SŁUCHOWA – zdolność do utrwalania i przypominania informacji dźwiękowej (zapamiętywania spostrzeżeń słuchowych werbalnych i niewerbalnych) i dzięki temu przyswajanie wiedzy.

PAMIĘĆ SŁUCHOWA BEZPOŚREDNIA (pamięć świeża) – pozwala zapamiętywać i natychmiast odtworzyć usłyszany materiał.

PAMIĘĆ SŁUCHOWA OPERACYJNA często jest utożsamiana z pamięcią bezpośrednią i rozumiana jako zdolność do przyswajania, utrwalania i przypominania określonych operacji, działań utrzymywanych w pamięci, takich jak powtarzanie szeregu cyfr wspak, podawanie co trzeciej liczby, zaczynając od 100 i cofając się.

PAMIĘĆ SEKWENCYJNA – zdolność do przyswajania, utrwalania i przypominania sekwencji cyfr, nazw (np. nazw pór dnia, roku, posiłków, dni tygodnia, miesięcy).

PARCJALNE ZABURZENIA – zob. deficyty rozwojowe.

PROCES AUTOMATYZACJI PISANIA – pisanie w sposób automatyczny, niezależny od świadomego wysiłku (skupiającego całą uwagę na wykonywanej czynności).

R:

ROZWÓJ PRAKSJI – rozwój zdolności do wykonywania ruchów celowych, charakterystycznych dla gatunku ludzkiego.

ROZWÓJ PSYCHORUCHOWY – całość procesów psychicznych (intelektualnych, orientacyjno-poznawczych oraz motorycznych), rozwijających się harmonijnie.

RYZYKO DYSLEKSJI – obecność symptomów dysharmonijnego rozwoju psychoruchowego dziecka (deficyty rozwoju funkcji uczestniczących w czynności czytania i pisania), które zapowiadają wystąpienie dysleksji rozwojowej.

S:

SPRAWNOŚĆ MANUALNA OBNIŻONA – opóźnienie lub nieprawidłowy rozwój motoryki rąk, objawiający się opóźnieniem rozwoju praksji (opanowania ruchów specyficznych dla człowieka), niską sprawnością ruchową w formie małej precyzji drobnych ruchów.

T:

TERAPIA PEDAGOGICZNA – specjalistyczne zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, prowadzone różnorodnymi metodami i technikami, które mają na celu usprawnienie zaburzonych funkcji i wyrównanie deficytów rozwoju.

Z:

ZABURZENIA ORIENTACJI PRZESTRZENNEJ przejawiają się brakiem orientacji w lewej i prawej stronie własnego ciała oraz w kierunkach przestrzeni: w lewo, w prawo, wyżej, niżej, w przód, w tył, nad, pod itp.

ZABURZENIA PERCEPCJI SŁUCHOWEJ – słuchowe zaburzenia odbioru mowy, które nie są uwarunkowane

niedosłuchem, lecz zaburzeniami analizy i syntezy dźwięków mowy, wynikającymi z nieprawidłowego funkcjonowania odpowiednich okolic mózgu, głównie w lewej półkuli, gdzie zlokalizowany jest ośrodek korowy słuchowy.

ZABURZENIA PERCEPCJI WZROKOWEJ – zaburzenia analizy i syntezy wzrokowej, zaburzenia postrzegania i różnicowania kształtów, rejestracji położenia przestrzennego elementów.

Na podstawie: "Uczeń z dysleksją w szkole" M. Bogdanowicz, A. Adryjanek